

N á v r h

ZÁKON

ze dne..... 2021,

kterým se mění zákon č. 438/2020 Sb., o úpravách poskytování ošetrovného v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii a o změně zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

Čl. I

Zákon č. 438/2020 Sb., o úpravách poskytování ošetrovného v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii a o změně zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, se mění takto:

1. V § 3 odst. 1 se na konci písmene b) středník nahrazuje tečkou a závěrečná část ustanovení se zrušuje.

2. V § 3 se doplňuje odstavec 6, který zní:

„(6) Podmínkou nároku na ošetrovné je, že nezaopatřené dítě nebo osoba podle odstavce 1 nebo dítě mladší 10 let, jde-li o ošetrovné podle § 39 odst. 1 písm. b) bodu 1 a 2 zákona o nemocenském pojištění, žije se zaměstnancem v domácnosti; to neplatí v případě péče o toto dítě nebo o tuto osobu jejím příbuzným v linii přímé nebo v linii vedlejší podle § 772 občanského zákoníku.“.

3. V § 5 se doplňuje odstavec 4, který zní:

„(4) Zaměstnanec prokazuje splnění podmínky podle § 3 odst. 6 čestným prohlášením.“.

Čl. II

Přechodná ustanovení

Pro účely stanovení nároku na ošetřovné v případech podle § 3 odst. 6 zákona č. 438/2020 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se za den vzniku potřeby péče o dítě nebo o osobu uvedenou v § 3 odst. 1 zákona č. 438/2020 Sb. považuje den nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud v tento den tato potřeba péče trvá; to neplatí, trvá-li v den nabytí účinnosti tohoto zákona nárok na ošetřovné, který zaměstnanci vznikl přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona při splnění podmínky podle § 3 odst. 1 závěrečné části ustanovení zákona č. 438/2020 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, nebo podle § 39 odst. 2 zákona č. 187/2006 Sb.

Čl. III

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti dnem jeho vyhlášení.

Důvodová zpráva

Obecná část

1. Zhodnocení platného právního stavu

V souvislosti s postupným rozšiřováním onemocnění COVID-19 v průběhu roku 2020 byla přijata řada mimořádných a krizových opatření, mimo jiné se jednalo o zákaz výuky na základních, středních, vysokých i vyšších odborných školách, později též i o uzavření mateřských škol.

S cílem zajistit péči o (nejmladší) děti, přijal Parlament ČR zákon č. 438/2020 Sb., o úpravách poskytování ošetrovného v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii a o změně zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

V současné době je skupinou poslanců podán do legislativního procesu návrh na jeho určité úpravy formou novely zákona (sněmovní tisk č. 1177).

Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o celoplošné – a už dlouhou dobu trvající - mimořádné opatření, ukazuje se, že velká část rodin (zejména tam, kde se jedná o rodiče-samoživitele) závislá na této dávce nemocenského pojištění se dostává do velmi obtížné ekonomické a sociální situace, kdy jim výše této dávky nestačí k pokrytí základních povinných životních výdajů a životních potřeb.

Jedním z hlavních důvodů této situace je i praktická nemožnost desítek tisíc rodičů vystřídat se při této péči o děti s jiným rodinným příslušníkem, jelikož zde pro tyto případy existuje podmínka, daná zákonem o nemocenském pojištění, že tuto ošetrovné v době této péče může čerpat pouze osoba, která žije s dítětem ve společné domácnosti (pokud nejde o rodiče dítěte do 10 let věku).

Tato skutečnost též vede k tomu, což nedávno konstatoval i ministr zdravotnictví Jan Blatný, že v důsledku nutnosti péče o své malé děti chybí v zařízeních resortu zdravotnictví značná část akutně potřebného personálu, zejména lékařek a zdravotních sester, které jsou matkami dětí do 10 let. Což je v době koronavirové krize alarmující a vyžaduje řešení. Jedno z nich přináší i tento návrh na změnu zákona.

2. Odůvodnění hlavních principů a nezbytnosti navrhované právní úpravy.

Dle odstavce 2 § 39 Zákona o nemocenském pojištění (Zákon č. 187/2006 Sb.), je podmínkou vzniku nároku na tzv. ošetřovné skutečnost, že osoba (dítě), která má být ošetřována (osoba, o kterou má býti pečováno), žije se zaměstnancem, který o ni pečuje - a který bude nárok na ošetřovné uplatňovat - v domácnosti (rozumějme v jedné společné domácnosti). Výjimku tvoří pouze ty případy, kdy se jedná o ošetřování nebo o péči o dítě mladší 10 let jeho rodičem.

Toto ustanovení platí i pro režim ošetřovného dle Zákona č. 438/2020 Sb., o úpravách poskytování ošetřovného v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii a o změně zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Již téměř roční zkušenosti s praktickými dopady tohoto zákona ukázaly nutnost toto ustanovení modifikovat a okruh osob, které mohou o dítě pečovat, rozšířit o jeho příbuzné, i když s ním trvale nežijí ve společné zaměstnance. Samozřejmě, pokud se jedná o nemocensky pojištěné zaměstnance.

Důvodem je jednak hledisko celospolečenského zájmu, kdy jsou nuceni na delší dobu opustit svá zaměstnání, za účelem péče o své malé děti, i ti rodiče, kteří vykonávají profese, které stát nyní akutně velmi potřebuje: lékaři, zdravotní sestry, záchranáři, příslušníci bezpečnostních sborů, zdravotničtí laboranti, hygienici, lékárníci apod.

A pak je zde samozřejmě i hledisko sociálně-ekonomické: Čím je trvání mimořádných opatření a uzavření školských zařízení delší, tím více budou klesat příjmy těchto pečujících rodičů (a jejich rodin) vůči jejich standardním příjmům ze zaměstnání.

A tím více a citelněji bude i klesat jejich životní úroveň a budou se, bohužel, propadat směrem k hranici příjmové chudoby a v důsledku toho budou narůstat i finanční nároky na systémy státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi. Zejména u osob s průměrnými a nižšími příjmy či u matek-samoživitelek a otců-samoživitelů.

Proto se navrhuje rozšířit okruh osob, které budou mít po omezenou dobu odpovídající časovému období trvání mimořádných epidemiologických opatření nárok na ošetrovné v důsledku péče o dítě v situacích souvisejících s uzavřením školních zařízení, o ty nemocensky pojištěné zaměstnance, kteří jsou k tomuto dítěti v příbuzenském vztahu v přímé či vedlejší linii dle příslušného ustanovení (§ 772) Zákona č. 89/2012 Sb. (Nový občanský zákoník). Jednalo by se tedy, například, o prarodiče, sourozence, stýce či tetu dítěte.

České správě sociálního zabezpečení by zaměstnanci žádající o ošetrovné dle tohoto nového ustanovení zákona dokládali splnění podmínky příbuzenského vztahu v linii přímé či vedlejší k dítěti, o které je pečováno, čestným prohlášením.

Toto opatření by umožnilo mnoha rodinám potřebnou možnost volby, kdo se péče o dítě ujme, právě i třeba s ohledem na výši příjmů příbuzných dítěte a dle dalších kritérií, která jsou pro rozhodování tohoto typu důležitá (typ profese apod.).

Tento návrh by také nepochybně posílil soudržnost (širších) rodin a pomohl by naší republice a společnosti v této nelehké době v těch případech, kdy by mnozí rodiče mohli díky této úpravě setrvat v zaměstnání, jejichž obsazenost je nyní v boji s epidemií a jejími následky mimořádně společensky důležitá.

3. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky.

Navrhovaný zákon je v souladu s ústavním pořádkem České republiky a plně respektuje též Listinu základních práv a svobod.

4. Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie nebo obecnými právními zásadami práva Evropské unie

Navrhovaný zákon je v souladu s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie nebo obecnými právními zásadami práva Evropské unie. Navrhovaná úprava specifickou úpravou ve prospěch dotčených osob nijak nenarušuje tyto předpisy a je s nimi v souladu.

5. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána

Navrhovaný zákon je v souladu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, podle čl. 10 Ústavy.

6. Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky, dále sociální dopady, včetně dopadů na rodiny a dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny

Předpokládáme, že navrhovaná právní úprava bude ve vztahu ke státnímu rozpočtu působit neutrálně resp., že jej, oproti současnému stavu, nijak výrazně nezatíží. Ošetřovné lze v jedné chvíli čerpat pouze jedním konkrétním zaměstnancem pečujícím o konkrétní dítě (děti). Tzn., že může docházet pouze k výměně zaměstnanců-příbuzných mezi sebou při čerpání ošetřovného na jedno (stejně) dítě. Přičemž lze předpokládat, že možná ve většině případů bude k těmto výměnám docházet tím způsobem, že ošetřovné bude čerpat ten člen rodiny, jehož standardní pracovní příjem (i propad příjmu) je nižší. A tedy může dojít i ke snížení nároků na výdaje státního rozpočtu, než je tomu dle stávající právní úpravy.

Předkládaná úprava nebude mít žádný dopad na ostatní veřejné rozpočty – tedy na rozpočty krajů a na rozpočty obcí.

Na podnikatelské prostředí České republiky může mít návrh pozitivní dopad, jelikož může v některých jeho sektorech přispět k opětovnému posílení zaměstnanosti a tím i následně k mírnému posílení příjmů fyzických a právnických podnikajících osob v důsledku posílení nabídky i koupěschopné poptávky

Návrh bude mít i významné pozitivní sociální dopady, včetně pozitivních dopadů na mnohé rodiny, protože pomůže zabránit pádu mnoha osob do systému sociálních dávek, do dluhových pastí či exekucí a insolvencí, jelikož umožní posílení příjmů rodin v důsledku možnosti plánovat a vybrat si, i dle jejich příjmové situace, kteří jejich členové budou čerpat ošetřovné a kteří budou pracovat.

Návrh nebude mít žádné negativní dopady na specifické skupiny obyvatel, ani na osoby sociálně slabé, na osoby se zdravotním postižením či na národnostní menšiny.

7. Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Navrhovaný zákon nebude mít žádné dopady na ochranu soukromí a osobních údajů.

8. Zhodnocení korupčních rizik

Navrhovaný zákon není spojen s žádnými korupčními riziky.

9. Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo ochranu státu a dopady na životní prostředí

Navrhovaný zákon nemá vliv na bezpečnost nebo obranu státu ani na životní prostředí.

10. Odůvodnění návrhu, aby Poslanecká sněmovna vyslovila s návrhem zákona souhlas již v prvním čtení

Navrhuje se, aby Poslanecká sněmovna vyslovila s návrhem zákona souhlas již v prvním čtení podle § 90 odst. 2 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, a to vzhledem k akutní potřebě jednak urychleně řešit otázky zvýšení finančního zabezpečení (zejména nízkopříjmových) rodičů, zejména rodičů-samoživitelů, kteří jsou nuceni dlouhodobě pobírat (nízké) ošetřovné při péči o děti, v návaznosti na vyhlášená mimořádná opatření, bez možnosti vystřídat se v této péči s jiným členem rodiny (příbuzným) a navrátit se (alespoň na čas) s výrazně vyšší příjmem do zaměstnání – a také vzhledem k vysoké společenské potřebě posílení personálního stavu v našem zdravotnictví, který je nyní nedostatečný i v důsledku toho, že mnoho rodičů-zdravotníků je nuceno dlouhodobě doma pečovat o své malé děti bez možnosti vystřídání či alternace a návratu do práce.

Zvláštní část

K čl. I

K bodu 1

Vypouští se speciální ustanovení vymezující okruh osob, které mají nárok na ošetrovné při péči o nezaopatřené dítě závislé na pomoci jiné osoby alespoň ve stupni I (lehká závislost) podle zákona o sociálních službách a které nemůže navštěvovat školu z důvodu mimořádného opatření při epidemii, jakožto i při péči o osobu ve věku nad 10 let, která je umístěna v zařízení určeném pro péči o osoby, které jsou závislé na pomoci jiné osoby aspoň ve stupni I (lehká závislost) podle zákona o sociálních službách, ale která toto zařízení nemůže navštěvovat z důvodu mimořádného opatření při epidemii. Důvodem je to, že tento okruh osob bude vymezen v jiné části zákona obecně, pro všechny typy péče dle této právní úpravy.

K bodu 2

Nově se upravuje obecná personální podmínka pro vznik nároku na ošetrovné podle tohoto zákona ve všech definovaných případech, a to tak, že musí jít o péči o osobu žijící se zaměstnancem v domácnosti, s výjimkou těch případů, kdy se jedná o péči o tuto osobu jejím příbuzným v linii přímé či v linii vedlejší dle § 772 Zákona č. 89/2012 (Nový občanský zákoník).

K bodu 3

Doplňuje se ustanovení, které ukládá zaměstnanci žádajícímu o ošetrovné dle tohoto zákona povinnost doložit splnění podmínky příbuzenského vztahu v linii přímé či vedlejší k dítěti, o které je pečováno, čestným prohlášením.

K čl. II

Navrhuje se, aby osobám, kterým předkládaná právní úprava umožní nově čerpat ošetrovné v případech podle § 3 odst. 6 zákona č. 438/2020 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se za den vzniku potřeby péče o dítě (nebo o osobu uvedenou v § 3 odst. 1 tohoto zákona), považoval den nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud v tento den tato potřeba péče trvá.

Toto by neplatilo, trval-li by v den nabytí účinnosti tohoto zákona nárok na ošetřovné, který zaměstnanci vznikl přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona při splnění podmínky podle § 3 odst. 1 závěrečné části ustanovení zákona č. 438/2020 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, nebo podle § 39 odst. 2 zákona č. 187/2006 Sb.

K čl. III

Vzhledem k nezbytnosti a časové naléhavosti předkládaného opatření se navrhuje účinnost zákona dnem jeho vyhlášení. Toto řešení je v souladu s ustanovením § 3 odst. 4 zákona č. 309/1999 Sb., o Sbírce zákonů a o Sbírce mezinárodních smluv, ve znění pozdějších předpisů.

V Praze dne 26. března 2021

Lucie Šafránková v. r.

Kateřina Valachová v. r.

Hana Aulická Jírovcová v. r.

Věra Kovářová v. r.

Pavla Golasowská v. r.

Olga Richterová v. r.

Tomio Okamura v. r.

Radim Fiala v. r.

Radek Rozvoral v. r.

Jaroslav Holík v. r.

Karla Maříková v. r.

Jiří Kohoutek v. r.

Jan Hrnčíř v. r.

Monika Jarošová v. r.

Radek Koteň v. r.

Pavel Jelínek v. r.